

A becézőnevek bemutatásakor a szerző hangsúlyozza, hogy a vizsgált források inkább a női neveket közölték becéző formában, így a dolgozat megállapításai elsősorban ezekre igazak. Közöttük is főleg a gyakori keresztnemeknek van több becéző formájuk. A felső-rábaközi adatok elemzése azt az általános tételt igazolja, hogy a becézés alaki eszközei a vizsgált két évszázadban folyamatosan átalakultak, bizonyos formák idővel háttérbe szorultak, mások divatosabbá váltak.

VARGA JÓZSEFNÉ munkája átfogó képet nyújt a Rábaköz 18–19. századi személyneveiről. Nemcsak bemutatja ennek a térségnek a történeti névanyagát, nemcsak leírja a felső-rábaközi személynévrendszer összefüggéseit, hanem adatait és következtetéseit folyamatosan összeveti az ország más kistérségeinek jellemzőivel. Rendszerezése általánosságban is megerősíti a személynevek egyes típusai között meglévő szoros kapcsolatot, ugyanakkor hangsúlyozza a térhez és időhöz kötött sajátosságokat.

Alig egy évvel a fent bemutatott kötet megjelenése után az olvasó önálló kiadványként veheti kézbe a hozzá tartozó adattárat. A 26 falu mintegy 200 éves névkincsét bemutató kiadvány az adatok több szempontú csoportosítását tartalmazza. A monográfiában elemzett személynevek közül a ragadvány- és becenevek viszonylag gyér előfordulásuk miatt nem kerültek be az adattárba.

A családnevek feltárása a történelmi események és a rendelkezésre álló források összehangolásával hat időbeli csomópontban történik részben a nevek mennyisége, részben nyelvi eredete alapján. A keresztnemeket hét korszakba sorolva rendezte el a szerző először a gyakoriság alapján, majd a felekezetek szerint. A két kötet párhuzamos olvasása megerősíti az értekező rész megállapításait, és az értő olvasó számára újabb szempontok szerinti elemzés lehetőségét kínálja.

FERCSIK ERZSÉBET

**SCHEIRICH LÁSZLÓ: A MI MAGAS-TÁTRÁNK
A MAGAS-TÁTRA TÖRTÉNELME
Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2004. 316 lap**

A magyar névtudományban a hegynevek kutatása a többi helynévtípushoz képest a háttérbe szorult. A témával bővebben és szakszerűen elsősorban KISS LAJOS foglalkozott, aki „A hegyek és hegységek nevei” című akadémiai székfoglalóját (2001) is ennek a témakörnek szentelte.

SCHEIRICH LÁSZLÓ célja megismertetni az olvasót a Magas-Tátra (Szlovákia területén lévő) történelmi eseményeivel, földrajzi neveinek kialakulásával. Tekintettel a könyv terjedelmére (316 lap) elsősorban a magyar helynevekkel foglalkozik, de mindenütt feltünteti a szlovák névmegfelelőt, és sok helyen a németet, illetve a lengyelt is. A helyneveket térképeken lokalizálja, s a tárgyalt toponimák magyar–szlovák, szlovák–magyar jegyzéke a mellékletben található (273–312). A művet gazdag képanyag teszi szemléletesebbé.

A könyv írója az egyes fontosabb völgyek, gerincek, csúcsok tárgyalását a Tátra nyugati részén kezdi, és fokozatosan halad kelet felé. Az egyes fejezetek szerkezete hasonló. A hegyrészek leírását az alattuk lévő települések történetével indítja, majd ismerteti az itt

található földrajzi objektumokat (tó, forrás, patak, vízesés, szikla, barlang, erdő, rét, út, ház stb.), az egyes nevek létrejöttének motivációját, a lokalizációs ponthoz kötődő különböző (magyar, illetve más nyelvű) névváltozatokat, a névadókat, az első ismert látogatókat, a hegyrészekkel foglalkozó kutatókat, a turistaegyesületek tevékenységét, a meg nem valósított tervek és névjavaslatokat, a tragikus eseményeket és a szájhagyomány útján terjedő hiedelmeket.

A szerző nagy hangsúlyt fektet az egyes helynevek eredetének feltárására. Több száz tulajdonnév keletkezésének névadási indítékát adja meg. A helynevek rengeteg hely- és művelődéstörténeti információt rejtenek magukban, különböző tudományágak (történelem, földrajz, néprajz stb.) számára szolgálnak adalékokkal. Egyes helynevek keletkezéstörténete ismeretlen, illetve több motiváció is számításba jöhet; magának a Tátra elnevezésnek az etimológiája sincs a mai napig véglegesen tisztázva. A következőkben lássunk néhány ismert névadási indítékot példákkal szemléltetve! A Magas-Tátra csúcsai gyakran arról a településről kapták a nevüket, amelynek a birtokába tartoztak: *Batizfalvi-csúcs*, *Csorbai-csúcs*, *Gerlachfalvi-csúcs*, *Felkai-csúcs*, *Késmárki-csúcs*, *Lomnici-csúcs*, *Menguszfalvi-csúcs*. Egyes névtelen hegycsúcsok az első megmászőik nevét vették fel: *Déchy-csúcs*, *Englisch-csúcs*, *Grósz-kuloár*, *Komarnicki-pillér*, *Simon-torony*. Nemsak férfiakról, hanem nőkről is neveztek el hegyrészeket. Erről tanúskodnak az *Erzsike-torony*, *Etelka-torony*, *Katalin-csúcs*, *Márta-csúcs* nevek. A hegyrész alakjára utalnak a következők: *Bástya-gerinc*, *Hegyes-torony*, *Szív-völgy*, *Székényes*, *Szűk-barlang*. Állatnevek is szolgálhattak a névadás motívumaként: *Halas-tó*, *Kacsa-völgy*, *Macska-katlan*, *Mormota-völgy*, *Pók-völgy*, *Zerge-tavak*. A diákok hegyi túráját örökíti meg a *Diák-forrás*, *Egyetemi-csúcs* név. A mesevilágból ismert szereplők is megjelennek a névanyagban: *Hüvelyk Matyi*, *Sárkány-fal*. Különböző népek más-más motiváció alapján adhattak nevet ugyanannak a hegycsúcsnak: *Déchy-csúcs* (*Dračí štít* 'Sárkány-csúcs'), *Déry-csúcs* (*Spišský štít* 'Szepesi-csúcs'), *Fecske-torony* (*Pyšný štít* 'Büszke-csúcs'). A szerző által tárgyalt nevek között vannak pozitív (*Gyöngy-vízesés*, *Idillikus-patak*, *Virágoskert-torony*), illetve negatív (*Ördög-hát*, *Pokol-torony*, *Sátán-csorba*) asszociációt keltők.

Egy lokalizációs pontnak több megnevezése is lehetett a múltban. Példaként említhetjük, hogy a *Lomnici-csúcs*-ot (az egyéb megnevezések mellett) a 17. században *Vater-nak* 'Apa', *Grossvater*-nak 'Nagyapa' nevezték, a 18. században *Königsberg* 'Királyi hegy' néven is előfordul, s a régi lengyel irodalomban mint *Kórlowa Tatr* 'a Tátra királynője' szerepel. Érdekes adatokat találhatunk a könyvben a hivatalos helynévváltoztatással kapcsolatban is: pl. az egész történelmi Magyarország legmagasabb hegycsúcsának, a *Gerlachfalvi-csúcs*-nak a nevét a millennium évében, 1896-ban *Ferenc József-csúcs*-ra változtatták, majd 1948-tól *Sztálin-csúcs* volt a neve, 1956-ban pedig hivatalosan visszakapta régi nevét. A szerző a nevek történeti forrásokban való előfordulását, változását, a névadás módját és idejét faktografikus pontossággal írja le. Számos olyan névjavaslatot is közöl, amelyet nem fogadtak el, illetve amelyek nem terjedtek el: pl. 1902-ben Késmárk városa a határában lévő egyik csúcsot *Kossuth Lajos-csúcs*-nak nevezte el, de a név általánosan nem terjedt el a hegymászók és a turisták között. Néhány helynév félreértés révén keletkezett: pl. a gorál *Ceska dolina* (= Nehéz-völgy 'nehezen megközelíthető völgy') elnevezést Sydow porosz utazó 1830-ban megjelent művében *Böhmisches Tal*-nak 'Cseh-völgy' fordította. A nevet más szerzők is átvették, és végül általánosan elterjedt az új (*Cseh-völgy*) elnevezés.

A kötetből sok, az adott területhez és kutatásához kapcsolódó érdekességet tudhatunk meg. Példaként említjük, hogy a szájhagyomány szerint Mátyás király is szívesen tartózkodott a Tátrában, s miután megmászta a *Nagyszalóki-csúcs*-ot, az ő tiszteletére nevezték el az orrot *Király-orr*-nak. De megtudhatjuk azt is, hogy a *Békás-tó* elnevezés az aranyásóktól származik, akik azt hitték, hogy a tavakban varangyos békák élnek, és gyomrukban aranyszemcsék vannak.

SCHEIRICH LÁSZLÓT joggal sorolhatjuk a jeles Tátra-kutatók közé. A témában való jártasságát bizonyítja a szakirodalomból, történeti, (elsősorban magyar, német és szlovák nyelvű) levéltári forrásokból származó hivatkozások nagy száma. A tátrai irodalom a szerzőnek köszönhetően értékes művel gazdagodott, s a mű a névtudomány számára is fontos adalékokkal szolgál.

BAUKO JÁNOS

G. PAPP KATALIN: GYŐR UTCANEVEI **Hazánk Könyvkiadó, Győr, 2006. 219 lap**

A könyv szerzője nem először fordul tudományos érdeklődéssel Győr város névtani múltja felé. A Magyar Névtani Dolgozatok egyik füzeteként megjelent azonos című munkája, valamint az utcanevek változásait bemutató 1997-es tanulmánya mintegy újjgyakorlatnak is tekinthető ehhez a nagy ívű vállalkozáshoz. G. PAPP KATALIN Győr város polgárainak ajánlotta könyvét, s minden bizonnyal sokat forgatott, népszerű olvasmánya lesz ez a győrieknek. Kutatásának eredményei azonban az onomasztika talán kissé elhanyagoltabb területének, a belterületi helyneveknek a nyelvészeti szakirodalmát is gazdagítják.

A könyv szerkezete egyszerű, felépítése világos. Az anyaggyűjtés tapasztalatainak és a feldolgozás módjának közreadását egy rövid történeti áttekintés követi, amely az első győri közterületi nevek előfordulásától 2002-vel bezárólag kíséri figyelemmel a változásokat, néhány nagyobb csomópont köré csoportosítva a névanyagot. A szerző szűkszavú, de lényegre törő helytörténeti és történelmi-politikai háttér-információkkal segíti a névtípusok kialakításának megértését. Az elnevezések elő- és utótagjainak változásaiban megnyilvánuló számszerűségi tendenciák a különféle grafikus ábrázolások folytán még nyilvánvalóbbá válnak. A fejezetet rövid irodalomjegyzék zárja.

A könyv legterjedelmesebb része a 120 oldalas Adattár. A száraz szakmai kifejezés mögött a város régi és közeli múltjáról, jelenéről szóló ismeretek kincsestára rejtőzik. Már a fejezet bevezetőjében feltüntetett forrásjegyzék is adatgazdag oldalakat ígér, a könnyen kezelhetőséget pedig logikusan felépített és jól tipografált szócikkek biztosítják. Levéltári, könyvtári dokumentumok, modern statisztikai kiadványok bőséges szöveg- és térképadatai szolgálnak elsődleges forrásul, az értelmezésben, összehasonlításban, kiegészítésben pedig szótárak, szakkönyvek, cikkek segítik a szerzőt. Ábécérendben sorjáznak elénk – pontosan lokalizálva – Győr jelenlegi közterületi nevei; először mai alakjukban, majd rövid történeti kitekintésben megismerkedhetünk múltbeli formájukkal is. Sok érdekességet olvashatunk a város történetében szerepet játszó személyekről, illetve országos